

HUIS- TUIN- EN KEUKENKREEFTEN

Resultaten van een kreeftenenquête in het groene hart

Bram Koese & Duane van Hoogen

Kreeften onderzoeken en koffieleuten tegelijk? Julia Jones en collega's deden het in Madagaskar. Tijdens 133 interviews met lokale bewoners slaagden ze erin een verrassende hoeveelheid informatie boven water te krijgen over de verspreiding, levenscyclus en populatietrend van de geheimzinnige endemische zoetwaterkreeften van het eiland (Jones et al. 2007). Geïnspireerd door deze bevindingen trok de tweede auteur de afgelopen winter met fiets en notieblok door de rimboe van het groene hart. Met name in het oostelijke groene hart wordt door een selecte groep betrokkenen een sterke groei van exotische kreeften geconstateerd. Nieuwsgierig naar de ervaringen van 'de gewone man' werden in totaal 34 agrariërs en andere bewoners in het buitengebied geënuquêtéerd.

Methode

Tijdens drie fietstochten van 27 november tot 8 december 2009 werd op goed geluk bij woningen in het buitengebied aangebeld in de regio tussen Woerden, Kamerik, Breukelen en Vinkeveen. Deze regio staat bekend als bolwerk van de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Orconectes virilis*), terwijl andere soorten er vrijwel niet (meer) gemeld worden (bron: EIS-Nederland).

Vragen werden voorgelegd met behulp van een enquête-formulier. De vragen hadden betrekking op eventuele waarnemingen, de aard van de waarnemingen (o.a. in water of op land) en (aantoonbare) overlast. Indien er kreeften waren waargenomen is in alle gevallen navraag gedaan naar het uiterlijk van de kreeft. Vrijwel altijd kon met hoge mate van zekerheid de soort worden vastgesteld (in een aantal gevallen waren foto's beschikbaar). Een enkele maal bleek niet de geknobbelde maar de rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*) te zijn waargenomen.

Resultaten

Verreweg de meeste bewoners bleken zich bewust van de kreeften in hun omgeving: 29 ondervraagden (85%) hadden de dieren zelf waargenomen, één persoon bleek van het fenomeen gehoord te hebben en vier ondervraagden wisten van niets. Twintig ondervraagden hadden de kreeften (ook) over land zien lopen. Gevraagd naar overlast bleken 11 bewoners (32%) de dieren als hinderlijk te ervaren. Gevraagd naar de aard van de overlast werd met name de verdwijning van de watervegetatie genoemd (negen ondervraagden). Eén persoon meldde de verdwijning van lelies uit de sloot parallel met de opkomst van de kreeften. Verdwijning van fauna (o.a. kikkers) en

vergravingen werden beide drie keer ingevuld. Tegenover de overlast staat dat drie ondervraagden de dieren juist als een positieve aanwinst ervoeren ("minder overjarige beplanting, waardoor minder onderhoud", "minder kroos", "water is helderder"). Fysiek bewijs voor overlast kon alleen voor graafgedrag gedemonstreerd worden. Een landeigenaar die vier jaar eerder een dam in de sloot had aangelegd om een perceel beter te kunnen bereiken, kampte met voortdurende verzakkingen (en reparaties) door ingravende kreeften. Afgezien van deze overlast werden

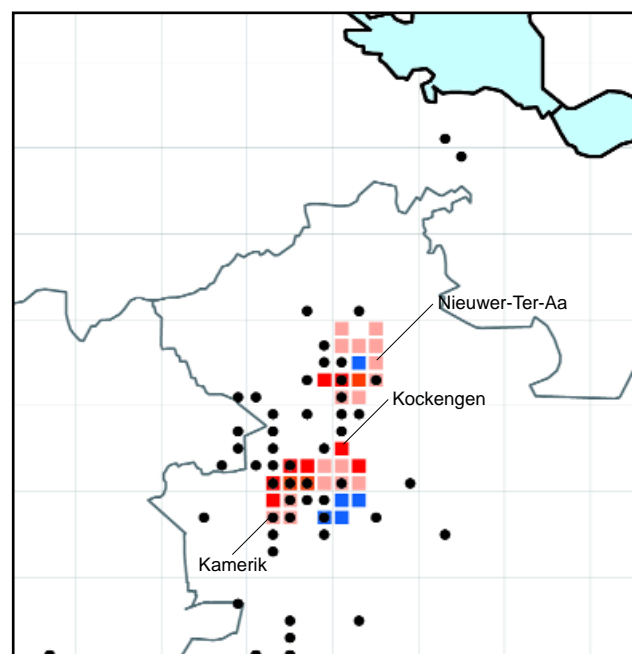

Fig. 1. Resultaten van de enquête in de regio Noordwest-utrecht op kilometerhokniveau.

- = Kreeften gezien en overlast gemeld.
- = Kreeften gezien. Wel en geen overlast gemeld.
- = Kreeften gezien, geen overlast gemeld.
- = Geen kreeften gezien.
- = Bevestigde vondsten van de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (bron: EIS-Nederland).

nog twee meldingen gedaan van gravende kreeften. Een melkveehouder meldde de vondst van drie kreeften die zich hadden ingegraven onder een plank na zware regenval. Iemand anders had eveneens drie kreeften aangetroffen onder een stoeptegels in de volkstuinten van Kamerik. Ook dit zou gebeurd zijn na een regenbui.

Opvallend zijn de regionale verschillen in de uitkomst van de enquête (fig. 1). In het buurtschap Gerverscop, een agglomeratie van boerderijen even ten noorden van Harmelen, blijkt niemand nog kreeften gezien te hebben (n=4). Anders is de situatie even ten noorden van Kamerik, hemelsbreed nog geen 3 km van Gerverscop, waar juist alle bewoners langs het Oortjespad en het buurtschap Teckop (n=7), hinder ondervinden van de kreeften. Ook is er overlast rond Kockengen en direct ten zuidoosten van Wilnis.

Negen bewoners kennen andere mensen (o.a. burens) die te maken hebben gehad met kreeften. Zeven van deze negen 'bewoners met kreeftenkennissen' ervoeren ook overlast van de kreeften.

Discussie

Een manco van de studie is dat niet altijd duidelijk is geworden in hoeverre de veronderstelde overlast berust op algemeen aanvaarde geruchten of op authentieke waarnemingen (laat staan causale verbanden). Wel is er opvallende overeenstemming in de aard van de overlast (in verschillende gebieden) en zijn er opvallende, regionaal geclusterde verschillen. Dit doet vermoeden dat er wel degelijk iets aan de hand is, met name op het gebied van watervegetatie en waterkwaliteit. Negen van de 11 meldingen van overlast hebben betrekking op de verdwijning van de watervegetatie, en ook de positieve ervaringen zijn gerelateerd aan veranderingen in de vegetatie (zoals de afname van kroos en de verminderde noodzaak tot het schonen van overjarige planten).

Opvallend is de grote hoeveelheid meldingen van kreeften op het land. Dit gedrag wordt in Nederland regelmatig waargenomen bij de 'moeraskreeften' van het genus *Procambarus* (rode en gestreepte Amerikaanse rivierkreeft), maar meldingen van op het land wandelende geknobbelde Amerikaanse rivierkreeften waren er tot nu toe nauwelijks. Het feit dat de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft voornamelijk een beperkte verspreiding heeft in een dunbevolkt gebied zorgt er vermoedelijk

voor dat landwandelingen bij deze soort vrijwel niet worden opgemerkt (anders dan door enkele landeigenaren).

Hoewel de omvang van de steekproef door tijd en weersomstandigheden beperkter is gebleven dan we voor ogen hadden (en daarmee ook de resultaten), zijn we enthousiast over de potentie van de 'interviewmethode' voor het verzamelen van kennis over kreeften. Ondanks het gebrek aan causaliteiten, hebben de fietstochten veel waarnemingen en anekdotische (gedrags)observaties opgeleverd. Positief verrast waren we ook door de kennis en betrokkenheid van de bewoners van het groene hart met hun land (en de kreeften). In vergelijking met de inwoners van Madagaskar hadden we geringere betrokkenheid verwacht.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar alle ondervraagden voor hun tijd, enthousiasme en gastvrijheid waarmee we doorgaans werden ontvangen. Speciale dank gaat uit naar Dook Tonus, beheerder van de kinderboerderij Oortjespad te Kamerik, voor de demonstratie van het kreeftenaquarium en algehele betrokkenheid.

Referenties

Jones, J.P.G., F.B. Adriaahajaina, N.J. Hockley, K.A. Crandall, O.R. Ravoahangimalala 2007. The ecology and conservation status of Madagascar's endemic freshwater crayfish (Parastacidae: Astacoides). *Freshwater Biology* 52: 1820-1833.